

INSESS

COVID19

1

PART III

Conclusions

UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE CATALUNYA
BARCELONATECH
Intelligent Data Science and
Artificial Intelligence Reserch Center

Fundació
iSocial
innovació en l'acció social

INSESS COVID19

INSESS COVID19

1 Conclusions

L'impacte de la crisi de la COVID-19 sobre els serveis socials del territori té dues dimensions que estan relacionades: l'impacte sobre les persones amb necessitats d'atenció social, i l'impacte en la pràctica dels equips professionals de serveis socials. Aquest impacte ha arribat en un moment en què com a societat encara no ens havíem recuperat del tot de la crisi econòmica iniciada el 2008, i ha afegit un càrrega addicional a uns serveis socials d'arreu del territori ja molt sobrepassats.

“L'impacte de la crisi de la COVID-19 sobre els serveis socials del territori té dues dimensions que estan relacionades: l'impacte sobre les persones amb necessitats d'atenció social, i l'impacte en la pràctica dels equips professionals de serveis socials”

Aquesta pandèmia ens ha agafat a tots en un estat de maduració tecnològica menys avançat del que haguéssim volgut. Encara no podem utilitzar la dada com un actiu immediat en la gestió de la crisi.

De fet, si bé és cert que disposem de sistemes d'informació, en tots els àmbits, que recullen la major part de les dades necessàries per a la gestió ordinària del sistema amb més o menys eficàcia, encara no és fàcil disposar de dades molt actualitzades i d'àmbit territorial sobre aspectes que potser encara no s'han recollit mai, per poder prendre decisions noves davant situacions tan disruptives com la crisi de la COVID19, on les dades històriques no ens ajuden gaire, per no dir gens, a preparar-nos per al que ha de venir.

“Encara no podem utilitzar la dada com un actiu immediat en la gestió de la crisi”

Aquest projecte ha posat sobre la taula una eina tecnològica que permet recollir informació fresca, directa de ciutadania de forma gairebé immediata, i analitzar-la amb processos generals i automatitzats que poden resultar de gran ajuda per fer front a situacions noves, per la gestió d'emergències i disruptacions. Ciència de les dades i Intel·ligència Artificial són les disciplines que ho han fet possible. Tancavem la recollida de dades fa poc mes d'una setmana. Tot s'ha fet en molt poc temps. INSESS-COVID19 resol l'extracció de valor de la dada en molt poc temps. L'única limitació que queda ara, és la disponibilitat d'aquesta dada, el temps que trigui el ciutadà en involucrar-se i participar, l'administració en pensar què necessita preguntar, a qui i quan.

INSESS COVID19

“L’estudi INSESS-COVID19 ens mostra com la crisi de la COVID-19 està impactant [...] sobre realitats socials que resulten completament noves i diferents”

L’estudi INSESS-COVID19 ens mostra com la crisi de la COVID-19 està impactant, d’una banda, sobre sectors de la població que ja foren víctimes principals de la darrera crisi econòmica i, de l’altra, sobre realitats socials que resulten completament noves i diferents.

La desacceleració econòmica iniciada el 2008 va afectar el mercat laboral d’una manera especialment negativa i va generar un doble procés d’empobriment a causa, d’una banda, de la caiguda de les rendes i l’augment de la desigualtat en el seu repartiment i, de l’altra, de l’enfonsament de les rendes més baixes. Aquesta situació va limitar les oportunitats que individus i famílies tenien per resoldre les seves dificultats econòmiques i va incrementar les diferències socials existents. L’augment de la desocupació, l’atur perllongat, la precarietat salarial, la discontinuïtat ocupacional o el baix poder adquisitiu de les pensions de jubilació van afeblir les economies familiars, i això va incrementar els problemes i la complexitat de les situacions socials, i va accentuar els processos d’exclusió social d’individus i famílies. Entre els perfils més afectats, hi trobàvem llavors les persones que havien perdut l’ocupació, joves aturats a la recerca de la primera feina, famílies joves amb infants a càrrec, dones soles amb càrregues familiars, homes sols sense llar, dones grans amb pensions no contributives i immigrants en situació d’irregularitat.

1.1 Crisi sobre crisi

INSESS-COVID19 ens assenyala que aquesta nova crisi està impactant de nou sobre sectors de la població ja afectats per la crisi anterior, especialment en l’àmbit laboral i aquest cop s’hi afegeix el de les relacions socials, essent de nou la classe treballadora i la població jove els més castigats, però no només, com veurem després.

- ❖ Incrementa un 50% el nombre de persones que no treballen i no tenen cap prestació
- ❖ Incrementa un 17,6% el nombre de persones que no treballen i reben una prestació
- ❖ Incrementa un 11% el nombre de persones que no tenen cap feina ni ocupació
- ❖ Incrementa un 78.04% el nombre de persones que han estat acomiadades o han plegat
- ❖ Incrementa un 36.36% les persones que han reduït la seva jornada laboral
- ❖ Incrementa un 110% les persones que tenien negoci i han cessat l’activitat o han fet fallida
- ❖ Ha baixat un 41,62% el nombre de persones que tenen condicions laborals no precàries (contractes indefinits o a temps determinat)

D’altra banda, hi ha un pessimisme preocupant pel que fa a les expectatives de futur. Un alt percentatge de persones no creuen que millori la seva situació a curt o a mitjà termini.

- ❖ El 51.25% de les persones que busquen feina creuen que no n’hauran trobat a gener de 2021

INSESS

COVID19

Entre les raons principals que expliquen els participants d'aquesta desesperança hi ha que moltes empreses han tancat per causa de la COVID19 i la demanda cau en picat, i que a partir de certa edat les possibilitats de trobar una nova feina baixen molt. Però també la por que tenen les persones de contractar treballadors que puguin contagiar-los la COVID19.

El perfil de les feines també està canviant:

- ❖ Un 49,64% de les participants han fet teletreball i en parlem més avall.

La disminució imparable dels ingressos de moltes persones i famílies està incrementant de manera accelerada el risc de pobresa en la societat catalana, tant la pobresa moderada com l'extrema, i això ha disparat la demanda que els serveis socials dels ajuntaments i els consells comarcals han d'atendre, així com la demanda d'ajuts i prestacions econòmiques:

- ❖ Augmenta un 23.34% el nombre de persones amb problemes econòmics (que van justos, o no arriben a final de mes o necessiten ajuts).
- ❖ Un 42.8% creu que tindrà problemes econòmics al gener del 2021

Les participants han tramitat fins a 2131 ajuts de diferents tipus, més de la meitat dels quals (51,7%) provenen de les ABSS (Ajuntaments o Consells Comarcals)

- ❖ Un 62,20% de les persones participants manifesten haver necessitat algun tipus d'ajut
- ❖ El 46.1% han necessitat ajut alimentari, i el 64.51% d'aquests l'han anat a buscar a l'ajuntament.
- ❖ El 25.00% han necessitat ajut per pagar el lloguer, i el 51,85% l'han anat a buscar a l'ajuntament.
- ❖ El 27.1% han necessitat ajut per pagar els subministraments i el 67.30% l'han buscat a l'ajuntament.
- ❖ L'11,8% han demanat la Renda Mínima Garantida i el 51.30% l'han tramitat a la Generalitat.
- ❖ El 15,7% han tramitat ajut psicològic, i el 51.31% l'han anat a demanar a l'ajuntament.

Tot i que els ERTO, els ajuts als autònoms i altres prestacions econòmiques estan segurament amortint aquest impacte sobre les famílies, les ineficiències i els retards en la seva gestió no permeten que tinguin tot l'impacte positiu que seria d'esperar:

En total un 51,8% de les participants van demanar ajuts que involucraven prestacions econòmiques a la primera onada.

- ❖ El 70,37% dels que havien demanat prestacions econòmiques no l'havien cobrada l'1 de juliol

INSESS COVID19

6

Les raons que es donen d'aquests retards es reparteixen entre els retards en les resolucions, la dificultat per fer els tràmits i l'impacte de l'esclat digital, i la restrictivitat dels requisits per acollir-s'hi que han exclòs persones que ho haguessin volgut demanar (un 14,41% de les respostes són en aquesta darrera línia)

A l'igual que la crisi anterior, les conseqüències d'aquest empobriment sobtat d'àmplies franges de població tindrà conseqüències en l'àmbit de l'habitatge: impagament de rebuts de subministraments, impagament de lloguers i de quotes hipotecàries, talls de subministrament, processos de desnonament, etc. Tot i que aquesta vegada amb l'estat d'alarma s'han adoptat mesures per aturar o minimitzar els desnonaments i els talls de subministraments, quan aquestes mesures acabin segurament les problemàtiques relacionades amb l'habitatge adquiriran una gravetat igual o pitjor als pitjors moments de la crisi anterior:

- ❖ Un 27,18% viu en vivendes protegides o comparteix una habitació en vivenda d'altri
- ❖ El 27.1% han necessitat ajut econòmic per pagar els subministraments
- ❖ Un 10.8% ha necessitat ajut per pagar taxes i tributs.

1.2 Aquesta també és una crisi SOCIAL i de relacions

Però, com apuntavem abans, la crisi de la COVID-19 també ha impactat sobre perfils diferents als de la crisi econòmica anterior, com a resultat de les noves vulnerabilitats relacionades amb les mesures de distanciament social que ha exigint la pandèmia: restriccions de la mobilitat, confinament al domicili, aïllament social, tele-treball, acceleració de la transformació digital, alentiment de processos judicials i administratius, etc.

“Amb la COVID19 entre els més perjudicats hi ha les dones i les persones grans”

Aquestes mesures han provocat que si en la crisi anterior, com vèiem, els grups més perjudicats foren la gent jove i la classe treballadora, amb la COVID19 ho estiguin essent principalment les dones i les persones grans. De fet, segons dades del CCI2018, el 58,5% de les persones usuàries de Serveis Socials són dones. No

obstant això, les dades recollides a INSESS-COVID19 mostren una presència de dones molt més alta:

- ❖ fins a un 67,5% dels participants són dones.

Les restriccions a la mobilitat i l'alta vulnerabilitat a la COVID-19 de les persones d'edat avançada estan afectant greument a les persones d'aquesta franja d'edat i a les dones que intervenen en l'economia de les cures (cuidadores familiars, mares soles...), atès que han hagut d'afrontar sobrecàrregues imprevistes en les seves responsabilitats de cura i atenció a persones dependents, siguin menors, persones grans, persones amb discapacitat o amb altres perfils.

INSESS

COVID19

Tenim un 15.24% de les persones amb dependència.

- ❖ El 55,40% refereixen haver empitjorat la seva situació de dependència des del gener de 2020.
- ❖ Dels que empitjoren, un 53,65% ho atribueix directament a la COVID19.

Respecte les persones que tenen cura de persones dependents, al Gener eren un 16,99%.

- ❖ Un 29,69% han incrementat les hores que requerien per ocupar-se d'aquestes persones
- ❖ Augmenta fins un 40.43% les persones que tenen cura de persones dependents

A més d'haver-se incrementat el nombre de cuidadors en un factor 2.37

- ❖ Un 18,02% no sabia quant temps dedicava i ara inverteix més d'un 70% del temps a la cura de dependents

Pel que fa a les relacions socials i la participació ciutadana, en tots els àmbits, laboral, familiar, amistats, etc es produeix una doble dinàmica en el període de confinament.

- ❖ Unes persones incrementen lligams, es solidaritzen més i participen i es vinculen més
- ❖ Unes altres es desconnecten de familiars, amics, veïns, companys....

Les restriccions a la mobilitat i la distància social també estan accentuant les situacions de soledat, aïllament, depressió i problemes de salut mental, amb especial incidència sobre les persones més grans.

- ❖ Un 72,7% de les persones s'han sentit molt més aïllades;
- ❖ Creix un 29,37% el sentiment de soledat. Es tracta principalment de dones (70%) de 60 anys en mitjana, que viuen soles, amb certes dificultats digitals i un 52,18% de les quals han requerit suport emocional
- ❖ un 41,45% de les participants han necessitat suport psicològic per causa de la COVID19. I d'aquestes, un 30,95% ha necessitat ajut professional.
- ❖ El 73,78% de les persones amb problemes de salut mental diu estar pitjor al Juliol de 2020.
- ❖ Un 68.86% de les persones que pateixen depressió diu haver empitjorat al Juliol del 2020
- ❖ Un 72,38% dels que tenen ansietat també.
- ❖ Un 5.12% de les persones que al gener no tenien cap problema mental estan pitjor ara.
- ❖ El 57,93% de les persones amb discapacitat diuen estar pitjor i un 58,33% ho atribueixen a la COVID19.

Si en l'anterior crisi l'increment de les situacions de violència contra les dones fou una altra de les conseqüències, amb la COVID19 també s'ha produït un increment de les situacions de violència verbal, psicològica o física contra les dones,

INSESS

COVID19

8

- ❖ Un 6.38% de les persones que han participat a l'estudi declaren haver estat víctimes de violència física, psicològica o verbal en algun moment del 2020.
- ❖ Un 72.58% són dones i molt minoritàriament persones del col·lectiu LGTBI.
- ❖ Detectem un perfil amb homes i dones molt grans que reporten violència física en altres ambients que no són la feina ni la família ni les amistats i que pensem que requereixen aprofundir millo
- ❖ La violència de gènere és transversal. Hi ha casos de tots els estats civils, ocupacions i nivells acadèmics.
- ❖ Un 17,4% de les víctimes tenen formació universitària.
- ❖ Però només un 9.67% gaudeix de condicions laborals estables (contracte indefinit o temporal

Les víctimes ho són sovint de més d'un agressor:

- ❖ Un 14,51% pateixen agressions dels 3 perfils simultàniament.
- ❖ Un 27,42% pateixen agressions de dos perfils simultanis.

Pel que fa a la relació de poder entre víctima i agressor:

- ❖ En un 93.54% dels casos l'agressor és un igual (un veí, un amic, un germà).
- ❖ En un 45.55% dels casos l'agressor és un superior (el pare, el cap de la feina, un professor...)

L'acceleració de la transformació digital ha incrementat l'exclusió de les persones i famílies amb esletxa digital.

- ❖ El 48.3% de les persones no té ordinador a casa.
- ❖ Un 77,3% no té tablet.
- ❖ Un 28% no té wifi
- ❖ Un 3,7% no té ni tan sols telèfon mòbil.
- ❖ El 19,05% manifesten molta dificultat per fer servir un ordinador o realitzar una vídeo-conferència.

L'estudi mostra com l'esletxa digital té dues naturaleses amb perfils diferents.

- ❖ Dones grans amb dificultats per manegar dispositius digitals, moltes d'elles vídues
- ❖ Dones sense accés a dispositius digitals que ronden la cinquantena

Un 49,64% de les participants han fet teletreball i d'aquestes només un 5,19% ja en feia al Gener del 2020.

INSESS COVID19

9

- ❖ Un 21,84% dels que teletreballen no ho han pogut compaginar amb la cura de familiars, fills o avis.
- ❖ En un 34,4% dels casos, teletreballar o fer una teleformació ha implicat la necessitat de suport emocional. La major part d'aquest suport ha vingut de les xarxes personals però algunes persones preveuen necessitar ajuda professional pel Gener del 2020.
- ❖ Un 26,4% De les persones que feien teleformació l'han hagut d'interrompre, el que tindrà implicacions en les possibilitats de treballar.

Un altre dels efectes de l'estat d'alarma ha estat el tancament dels jutjats, amb la corresponent interrupció de procediments i el posterior alentiment de processos judicials i administratius, fet que ha perjudicat a molts grups vulnerables. INSESS-COVID19 detecta alguns perfils que mereixen atenció.

Un 26,87% dels participants declaren haver tingut judicis pendents en el primer estat d'alarma i impacta sobretot en dones i població immigrant:

- ❖ A data 1 de juliol de 2020, el 81,22% seguien sense resoldre
- ❖ Un 41,71% estan pendents de temes que impacten la família, el treball o l'economia simultàniament. Es tracta d'un 69,9% de dones de 44,2 a de mitjana
- ❖ El 25,86% estan pendents de processos que impacten l'habitatge quasi tots tenen a més afectats temes laboral (62,5%), econòmic (73,21%) i alguns temes familiars (49,11%) també. Són persones de 45,78 anys en mitjana i un 72,32% són dones.
- ❖ El 9,93% estan pendents de processos relacionats amb l'estat civil i tenen alta implicació en tots els àmbits simultàniament (Família 81,4%, Treball 72,09%, Economia 81,4% habitatge 72,09%). Tenen 42,16 i un 74,2% són dones divorciades (27,91%) o separades (25,58%). Hi trobem parelles en processos de divorci, dones maltractades pendents d'ordres d'allunyament. Especialment punyent és el cas de les dones víctimes de violència de gènere, que s'han hagut de confinar amb el maltractador.
- ❖ Un 18,70% estan pendents de processos administratius o judicis pendents relacionats amb la regularització i amb afectacions que poden incloure la família el treball i l'economia. Un 56,7% no tenen permís de residència i el 45,68% no tenen permís de treball. Gairebé la meitat són homes 48,15% de 33,4 anys en mitjana i que fa uns 6,8 anys a Catalunya. El 50,62% són persones que viuen soles i un 24,69% són casats.

Finalment, un altre grup impactat per la COVID19 han estat els professionals de sectors essencials, entre els quals hi trobem els propis professionals de serveis socials. Aquests professionals han hagut d'afrontar no només la sobrecàrrega de tasques al propi domicili i a la família a causa de les mesures de la pandèmia, sinó també la sobrecàrrega de feina i responsabilitats en el lloc de treball.

INSESS COVID19

10

Els equips professionals de serveis socials, a més d'un increment sobtat i exponencial de la demanda d'ajuts d'urgència, especialment alimentaris, de la tramitació de prestacions i de tot tipus de gestions, han hagut de fer-ho en un escenari de greus dificultats per mantenir la intervenció. La utilització d'eines digitals d'intervenció no-presencial per suplir les restriccions a l'atenció presencial, i la tramitació d'ajuts i prestacions per via telemàtica, ha topat amb l'esclatxa digital de moltíssimes persones usuàries dels serveis socials, la manca d'eines tecnològiques adients en els equips, i les dificultats pròpies del tele-treball.

Tot plegat dibuixa un escenari que obliga a preguntar-nos no només si els serveis socials del territori estaven prou preparats per afrontar una crisi com aquesta, sinó si estaran prou preparats en els mesos i anys vinents per afrontar les noves realitats de vulnerabilitat social que la COVID19 ens deixarà, i que en bona part tenen poc a veure amb els perfils i les necessitats socials que ens havia deixat la crisi econòmica anterior.